

PARAGRAF BİLGİSİ-I

8. HAFTA

TÜR 101 - TÜRK DİLİ 1

Amaçlar

- ☞ Bu bölüm tamamlandıktan sonra;
  - ☞ Bir anlatım birimi olarak paragrafın yapı ve anlam özelliklerinin kavranması,
  - ☞ Cümle-paragraf ilişkisi; ana düşünce-yardımcı düşünce, iyi paragrafın özellikleri hakkında bilgi ve bilinç seviyesinin artırılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kavramlar

- ❧ Paragraf,
- ❧ Ana düşünce,
- ❧ Betimleme,
- ❧ Düşsel paragraf,
- ❧ Konu,
- ❧ Metin
- ❧ Giriş, gelişme, sonuç

İçindekiler

- ❧ Paragraf
- ❧ Anlatım Birimi Olarak Paragraf
- ❧ Paragraf-Cümle İlişkisi
- ❧ Paragrafta Yapı
- ❧ Paragrafın Konusu
- ❧ Paragrafta Başlık
- ❧ Paragrafta Ana Düşünce
- ❧ Paragrafta Yardımcı Düşünceler
- ❧ Paragraf Çeşitleri

PARAGRAF

- ❧ Bir ana düşünce etrafında birleşen cümleler topluluğuna paragraf denir.
- ❧ Bir temel cümle çerçevesinde yardımcı cümlelerden oluşur.
- ❧ Paragrafı oluşturan cümleler birbirleriyle bağlantılıdır; bu bağlantı paragrafta anlam bütünlüğünü oluşturur. Her paragraf, geniş bir metnin parçası olmakla birlikte kendi içinde bir bütündür.

NOT: Sözcük bir kavramı, cümle bir yargıyı, **paragraf** ise bir düşünceyi anlatmada kullanılan birimdir.

ANLATIM BİRİMİ OLARAK PARAGRAF

- Uzun bir yazı çeşitli bölümlerden oluşur. Her bölümün de kendi içinde bazı odak noktaları vardır. İşte paragraflar bu odak noktalarını birbirinden ayıran anlamsal yapılardır.
- Yazının paragraflara bölünmesi hem okunmasını hem anlaşılmasını kolaylaştırmakla birlikte anlam netliğinin de oluşmasını sağlar. Paragraflar vasıtasıyla düşünceler belirli bir düzen içinde kümelenir.

ANLATIM BİRİMİ OLARAK PARAGRAF

Paragraflar, cümlelerin belirli bir konu çevresinde ve belirli bir düzen içinde bir araya getirilmesiyle oluşur. Paragrafı oluşturan cümleler anlam silsilesi halinde birbirini takip etmeli böylece bir anlam bütünlüğü oluşturmalıdır.

PARAGRAF - CÜMLE İLİŞKİSİ

Paragrafın içinde yer alan bütün cümleler, paragrafın konu ve anlam bütünlüğüne uygun olmalı, aykırı cümleler bulunmamalıdır. Cümleler aynı konuyu çeşitli yönleriyle ortaya koymalıdır, farklı açılardan desteklemelidir.

PARAGRAF - CÜMLE İLİŞKİSİ

Paragrafı oluşturan cümlelerin yalnızca anlam bütünlüğü içinde olması da yeterli değildir. Yapı bakımından da cümleler birbiriyle bağlantı olmalı. Kullanılan bağlaç, edat, zamir ya da kelime grupları paragrafın bir düzen içinde devamını sağlamalıdır.

PARAGRAF - CÜMLE İLİŞKİSİ

- ❧ Yardımcı düşünceler temel düşünceyi, olayı geliştirerek açıklayan nitelikte olmalıdır.
- ❧ İyi düzenlenmiş bir paragraftan herhangi bir cümle çıkarılamaz.
- ❧ Paragrafın uzunluğu konunun genişliğine ve anlatım şekline göre değişiklik göstermekle birlikte dikkat dağıtacak uzunluktan da kaçınılmalıdır.
- ❧ Söylenmesi gerekenden az veya çok cümleye yer verilmemelidir.

PARAGRAFTA YAPI

- œ Bir düşüncenin paragraf düzeni içinde ortaya konabilmesi noktasında paragrafın planı büyük bir önem teşkil etmektedir. Gerek sözlü gerekse yazılı anlatım sürecinde meramın muhataba doğru bir şekilde iletilmesi ifadenin doğru bir kurguya sokulmasına bağlıdır.
- œ Bir paragrafın planı da sözlü ve yazılı anlatım planlarından farklı değildir. Kompozisyonda nasıl giriş, gelişme ve sonuç bölümleri varsa, bir paragrafta da bu düzeni uygulamak ve takip etmek mümkündür.

PARAGRAFTA YAPI

GİRİŞ

- Paragrafın ilk cümlesi, paragrafta neyin anlatılacağı, hangi konu üzerinde durulacağını ifade eden giriş bölümüdür.
- Giriş cümlesi kendisinden önceki cümlenin açıklayıcısı veya sonucu olduğu izlenimini uyandırmaz. Yeni ve bağımsız bir cümledir. Bu sebeple giriş cümlesinde “ama, çünkü, oysa, ancak” gibi bağlaçlar bulunmaz.

PARAGRAFTA YAPI

☞ Giriş cümlesi bazen paragrafın ana düşüncesini içerebilir. Tümdengelim yani genelden özele giden paragraf kuruluşlarında önce savunulacak esas görüş verilir, devamında ise bu görüş açıklanır ve örneklenir. Bu sebeple giriş cümlesi de ana düşünceyi içerir.

PARAGRAFTA YAPI

- Paragrafta yer alan diğer cümleler anlam ve kapsam bakımından giriş cümlesine bağlıdır.
- Bu bölümde ayrıntılara girmeden konu tanıtılır. Örneklerle yer verilmez.
- Giriş cümlesinde kendisinden önce bir cümle daha olduğunu düşündürecek bazı zamir, sıfat ya da edatlar bulunmaz.

PARAGRAFTA YAPI

Paragrafın giriş cümlesi için çeşitli yollara başvurulabilir:

∞ Paragrafta işlenecek konu ile ilgili bir atasözü veya özdeyişle giriş yapılabilir.

Örnek: Sakla samanı, gelir zamanı, derdi annem. Başıma gelen son olayda bu sözün ne kadar doğru olduğu anladım.

∞ Paragraf bir betimleme ve öyküleme cümlesiyle başlayabilir.

Örnek: Gözlerinden ışık saçan, neşeli bir genç kız vardı kapıda.

PARAGRAFTA YAPI

☞ Karşılaştırmalardan yararlanılabilir.

Örnek: Bir paragrafın giriş cümlesini yazmak, denize bir taş atmak gibidir.

☞ Soru sorarak başlamak, yazım ve ifade tekniklerinde dikkat çekici olması sebebiyle özellikle tercih edilir.

Örnek:

☞ Paragraf bir tanım cümlesiyle başlayabilir.

Örnek: Terör örgütleri, ulusal ve uluslararası düzeyde kaosu hedefleyen yapılanmalardır.

PARAGRAFTA YAPI

GELİŞME

- œ Giriş bölümünde ortaya atılıp çerçevesi çizilen konunun ayrıntılarıyla ele alındığı bölüm, gelişme bölümüdür.
- œ Paragrafın ilk ve son cümlesi yani giriş ve sonuç bölümleri dışında kalan kısım gelişme bölümünü oluşturur.
- œ Paragrafta işlenecek konu detayları, örnekleri, karşılaştırmaları, ispatları ile bu bölümde açıklanıp tartışılır.

PARAGRAFTA YAPI

- ☞ Ana düşüncenin yardımcı düşünceler vasıtasıyla geliştirildiği bölümdür.
- ☞ Düşünceyi geliştirme yollarından olan örnekleme, tanık gösterme, karşılaştırmaya bu bölümde başvurulur. Böylelikle açıklama paragrafıysa konunun anlaşılması; tartışma paragrafıysa tezin inandırıcı olması sağlanır.

PARAGRAFTA YAPI

- ❧ Gelişme bölümündeki cümleler, giriş cümlesini anlam bakımından takip etmelidir. Bu cümleler arasında bir kopukluk olması düşünce akışının da bozulmasına sebep olur.
- ❧ Paragrafın düşünce akışının dışına çıkan cümle başka bir paragrafa geçildiğine işaret edebilir. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi paragrafta anlam bütünlüğü esastır.

PARAGRAFTA YAPI

SONUÇ

- Paragraf boyunca ayrıntılarıyla işlenen konunun sonuca bağlandığı bölümdür ve paragrafın akışı itibariyle son cümleyi teşkil eder.
- Sonuç cümlesi, son söz olması itibariyle konuyla ilgili söylenenlerin kısaca derlenip özetlendiği ve bir sonuca bağlandığı bir cümle olmalıdır. Bu nedenle sonuç cümlesinin genellikle "İşte, özetle, sonuç olarak, demek oluyor ki, kısaca, yani, sözün özü" gibi ifadelerle başladığı görülür.

PARAGRAFTA YAPI

- ☞ Sonuç cümlesi paragrafta sıralanan düşünceleri belli bir yargıya bağlar.
- ☞ Bu cümle kendinden önceki cümleye dil ve anlam akışı yönünden bağlı bir cümledir.
- ☞ Bazı paragraflarda sonuç cümlesi ana düşünceyi içerebilir. Tümevarım yani özelden genele bir düşünce akışıyla yazılmış paragraflarda sonuç cümlesi ana düşüncenin verildiği cümledir.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

- ❧ Bir düşünce, duygu veya konuyu ele alan paragraf, okura bir mesaj aktarmak amacıyla yazılır.
- ❧ Her paragrafın ele aldığı konuya ve vermek istediği mesaja göre anlatım tarzı farklılaşır. Bir duygu ya da düşünceyi açıklayan bir paragrafla olayı anlatan paragraflar farklı anlatım yolları ile yazılırlar. Yine bir karşılaştırmanın söz konusu olduğu paragraf ile bir gözlemin sunulduğu paragraf birbirinden farklı anlatımlara sahiptir.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

- œ Olay paragrafı
- œ Betimleme paragrafı
- œ Tahlil (çözümleme) paragrafı
- œ Düşünce paragrafı
- œ Açıklama paragrafı
- œ Tartışma paragrafı
- œ Düşsel (Fantastik) paragraf
- œ Mizahi paragraf

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

OLAY PARAGRAFI

- ❧ Yaşanmış ya da tasarlanmış bir olayın bir sıra takip edilerek anlatıldığı paragraflardır.
- ❧ Bu paragraflarda anlatım bir olay çerçevesinde şekillenirken olayın geçtiği mekan, zaman ve olaya dahil olan kişi/kişiler bilgisi verilerek anlatılır.
- ❧ Olayla doğrudan ilgili olan birinci kişi, bunun yanında ikinci ve üçüncü kişiler bulunur.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

- œ Olay, onunla ilgili bir kahramanın ağzından anlatılabileceği gibi gözlemci veya ilahi bakış açısıyla da verilebilir.
- œ Olay anlatıldığı için hareketlilik söz konusudur. Bir aşamadan başka bir aşamaya, bir durumdan başka bir duruma geçilir.
- œ Roman, öykü, destan ve tiyatro başta olmak üzere tarih, anı, gezi türlerinde olay paragrafları kullanılır.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

BETİMLEME PARAGRAFI

- ❧ Betimleme, bir kişinin, mekanın, canlı veya cansız bir varlığın zihinde tasavvur edilmesini sağlamak amacıyla anlatılmasıdır.
- ❧ Tasvir etme hem fiziksel durumun hem de ruhsal durumun anlatımını kapsayabilir.
- ❧ Kelimelerle resim çizme uğraşı olarak da ifade edilebilir. Bu tür bir anlatımda somutlaştırma esastır.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

❧ İki tür betimleme vardır:

İzlenimsel (Sanatsal) Betimleme: Betimleme yapmadaki amacın sanatsal ifade ve etkileyicilik olduğu tasvirlerdir.

❧ Yazar bu betimlemelerde okurda etkileyici bir izlenim oluşturmaya ve onun duygularını harekete geçirmeye çalışır.

❧ Öznel bir bakış açısı vardır.

❧ Mecaz üretme yollarına başvurarak sanatsal bir betimleme yapılır.

❧ Bu betimleme çeşidi daha çok sanatsal yaratımlar olan öykü ve roman türlerinde kullanılır.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

Açıklayıcı Betimleme: Etkileyicilikten ziyade bilgi verme amacı güdüldüğü durumlarda açıklayıcı betimlemeye başvurulur.

- ❧ Amaç estetik değil, okurun aydınlatılmasıdır.
- ❧ Nesnel bir anlatım hakimdir. Yazar kişisel bakış açısını, duygularını betimlediği varlık üstüne yansıtmaz.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

- ☞ Betimleyici anlatım, öyküleyici anlatımla iç içe bulunabilir.
- ☞ Betimlemelerde varlık, nesne ve kavramların ayırt edici yönleri; mecazlı sözler, benzetmeler, zarflar ve nitelme sıfatları kullanılarak görünür hale getirilir. Sanatsal betimlemelerde bu ögeler çok sık kullanılır.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

ÇÖZÜMLEME (TAHLİL) PARAGRAFI

- ❧ Bir konunun, olayın, düşüncenin incelenerek çözümlemesinin yapıldığı paragraflardır.
- ❧ Genellikle roman ve öykülerde kullanılan bir paragraf türüdür.
- ❧ Tahlil paragraflarında kahramanların olaylarla ilgili görüşlerine, konuşmalarına yer verilir. Görünüşünden, tavır ve davranışlarından bahsedilir. Olay aracılığıyla kahramanın psikolojik durumu dile getirilir, olay ile psikolojik durum arasında ilgi kurulur.
- ❧ Tahlil paragraflarında betimlemelerden sıkça yararlanır.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

DÜŞÜNCE PARAGRAFI

- ❧ Bir düşünceyi ortaya koyan, kanıtlarla destekleyen paragraflardır.
- ❧ Düşünceyi inandırıcı, etkili ve mantıklı kılmak için argümanlar ileri sürülür.
- ❧ Bu tür paragraflarda ele alınacak düşüncenin ortaya konmasının ardından onu etkili, mantıklı ve inandırıcı kılacak argümanlara yer verilir.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

- ❧ Düşünce ortaya konurken tanımlama, örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme yollarına başvurulur. Gerekğinde düşüncenin kanıtlanması yoluna gidilir.
- ❧ İkna etme ve açıklama esasına dayalı olarak kurulduğu için nesnel bir anlatım kullanılır.
- ❧ Genel olarak makale, eleştiri, fıkra gibi bilimsel yazı türleri düşünce paragraflarından oluşur.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

AÇIKLAMA PARAGRAFI

- ❧ Bir konunun açıklığa kavuşması, aydınlatılması amacıyla yapılan anlatımların yer aldığı paragraflardır.
- ❧ Amaç okura bilgi vermektir.
- ❧ Açıklama paragraflarında dil, göndergesel işleviyle kullanılır.
- ❧ Nesnel bir anlatımla ve kelimelerin gerçek anlamları işaret edilerek yazılır.
- ❧ Ansiklopedi maddeleri, ders kitapları, akademik çalışmalar genellikle açıklama paragraflarıyla yazılır.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

TARTIŞMA PARAGRAFI

- Üzerinde farklı görüş ve iddiaların olduğu bir konuda bir düşünce öne sürmek ve savunmak veya daha önce öne sürülmüş bir görüşü desteklemek ya da çürütmek amacıyla hazırlanan paragraflara tartışma paragrafı denir.
- Yazarın amacı okura kendi görüşlerini benimsetmek, okuru ikna etmektir.
- Tartışma paragraflarında düşünceler, tanık gösterme, karşılaştırma, örnekleme gibi yollarla inandırıcı kılınmaya çalışılır.
- Karşıt görüşlerin tartışılmasından oluştuğu için “ama, fakat, ancak” gibi bağlaçlarla birbirine bağlanan cümleler

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

DÜŞSEL (FANTASTİK) PARAGRAF

- ❧ Hayal gücü unsurlarının yer bulduğu paragraflara düşsel paragraf denir.
- ❧ Düşsel paragrafların merkezinde bir olay anlatılır.
- ❧ Gerçek dışı öğelere verilir, bu sebeple olay, belirsiz bir zaman içinde geçer.
- ❧ Kahramanların başından geçenler, genellikle olağanüstü olaylardır.
- ❧ Bu tür paragraflarda okurun düş gücünü harekete geçirme amaçlanır.

PARAGRAF ÇEŞİTLERİ

MİZAHİ PARAGRAF

- ❧ Güldürü unsurunun yer aldığı paragraflardır.
- ❧ Mizahi anlatımda amaç, okuru güldürerek eğlendirmektir.
- ❧ Genellikle güldürü ve iğneleme vasıtasıyla okura bir mesaj iletmeye çalışılır.
- ❧ Bir olayı anlatmak amacıyla, dil sanatsal işleviyle kullanılır.
- ❧ Roman, öykü, şiir, deneme ve tiyatro türlerindeki mizahi anlatımın özelliklerinden yararlanılabilir.
- ❧ Amaç okuru güldürerek eğlendirmek ve düşündürmektir.

Başvuru Kaynakları

- ❧ Demir, Nurettin– Yılmaz, Emine (2009). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, 1. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- ❧ Durmuş, Mustafa (Ed.) (2010). *Üniversiteler İçin Türk Dili El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay.
- ❧ Eker, Süer (2005). *Çağdaş Türk Dili*, 3. Basım, Ankara: Grafiker Yayınları.
- ❧ Korkmaz, Zeynep vd. (2007). *Türk Dili ve Kompozisyon*. Ankara: Ekin Yay.